

SLOVENSKÉ NÁRODNÉ NOVINY

Ročník 31
47/2016
19. november 2016

Cena 0,50 €

Ludo Štúr

ZALOŽIL ĽUDOVÍT ŠTÚR 1. AUGUSTA 1845

VYDÁVA MATICA SLOVENSKÁ

MATIČIAR S. BAJANÍK
O UNIKÁTNEJ KNIŽNICI
Strana 4.

ROZVOD EÚ S BRITÁNIU
BUDE DLHŠÍ, AKO SA ZDALO
Strana 5.

MINISTER PETER PLAVČAN:
NEZNÁMKOVAŤ – NAUČIŤ ŽIŤ!
Strana 6.

DALI SME ZBOHOM
REPUBLIKE S ČECHMI
Strana 7.

AUGUSTÍN MARIÁN HÚSKA –
EKONÓM, FILOZOF A VIZIONÁR
Strana 10.

SLOVO O SLOVENSKU

Teraz, keď sa usádza prach po voľbách amerického prezidenta, možno si uvedomiť, ako sa to týka Slovenska. Odznelo veľa slov, ale nikto neupozornil na ojedinelosť situácie, akú sme tu nemali dobrých pätnásť, dvadsať rokov. Počas nich bola na Slovensku vždy mediálne vplyvná skupina, čo mala vo svojich mobiloch alebo v paláci telefónne číslo Clintonovcov a ich bezprostredného okolia. Nejde len o to mať telefónne číslo. Ide o to, že ho vždy niekto zdvihol. Vždy – či už v osobnom alebo vo verejnom živote, je to rovnaké. Ide o to, aby to nebolo len tak, že vždy nájdete vás, keď vás potrebujú, ale aj o to, že vy vždy nájdete toho, koho potrebujete.

Tentoraz takýto bezprostredný kontakt k jednému z najsilnejších politikov planety v Bratislave nie je. Nemá mu kto našepkať, že sme čierna diera. Možno vám budú hovoriť, že väčšina ľudí na Slovensku sa nezaujíma o voľby v USA. Ale neverte. Každý sa tak či onak s ich výsledkom stretne. Nenadarmo si mnohí uvedomujú, že sa skončila tá situácia na Západe, aká bola doteraz, že je to koniec toho Západa, čo sme doteraz poznali. Dvadsať rokov nám vtĺkali do hláv dôležitosť elit a ich multikulturalizmu, až sme videli, ako sa aj desiatky miliónov amerických voličov postavili proti. Po prvý raz veľkokapitál a vojensko-priemyselný komplex USA nepresadil svojho jednoznačne uprednostňovaného kandidáta.

Po prvý raz tu za posledné desaťročia vo verejnoprávnom médiu odznelo v súvislosti s novozvoleným prezidentom USA – najsilnejšieho spojenca Slovenskej republiky, slovo kontroverzné. Je to, ako vieme, slovo zaklínadlo. Po prvý raz vidíme, ako nemecká politická špička, nehovoriac o Bruseli, má problémy s formuláciami blahozelaní. Po prvý raz vidíme, ako inak reaguje na voľby Budapešť, a Brusel je voči nej bezmocný. To všetko vytvára i nové mediálne prostredie. A volá nielen po jednoznačnej, ale aj novo poňatej žurnalistike. Pre ňu sa otvoril nový priestor aj na Slovensku.

Dušan D. KERNÝ

ISSN 0862-8823
9 770862 882007

Protitrumpovská hysterická kampaň Slovenskej televízie Svetová médiokracia utrpela porážku

Maroš SMOLEC – Foto: ZATL

Prezidentské voľby v Spojených štátoch amerických definitívne porazili globálnu vládu médiokracie na celom svete. Napriek tomu, že v tomto nejasnom bojovom tábore globálnej moci pôsobia vplyvné mediálne inštitúcie a tvorcovia, americký volič im zasadil tvrdé KO. Maďarský premiér V. Orbán označil prelomové voľby ako „návrat do reality z reality politickej korektnosti“. Liberálna demokracia bola porazená, môžeme si užívať skutočnú demokraciu! Avšak porazené šíky globálnych spoločenských vzorcov sa nevzdajú len tak.

Naznačujú to nielen komentáre svetových médií po víťazstve kandidáta Donalda Trumpa, ale – žiaľ – aj stanoviská slovenských médií. V rámci slobody tlače bolo akceptovateľné, keď krokodílie slzy ronili zblúdené periodiká finančnej skupiny Penta – známej z kauzy Gorila – alebo protislovenský denník N či týždenník .týždeň. Že sa však k tejto hysterickému kampani znížila aj verejnoprávna RTVS, je na pováženie.

NEOBJEKTÍVNA RTVS

Podľa paragrafu 2 zákona 532 je „RTVS verejnoprávna, národná, nezávislá, informačná, kultúrna a vzdelávacia inštitúcia“. Predovšetkým v spravodajských žánroch by si mala držať politický odstup nielen žurnalistickým spracovaním spotu, ale aj výberom spravodajských príspevkov. Jej hlavná spravodajská relácia Správy RTVS z 10. novembra 2016 bola popretím nezávislého spravodajstva verejnoprávnej inštitúcie platenej z našich daní a koncesionárskych príspevkov. (Okrem nemalého príjmu z koncesii totiž priamo štát prostredníctvom transferu podporuje jej činnosť na úrovni 26 miliónov eur.) V spravodajstve sa najskôr redaktor Matúš Dávid postážoval, ako po zvolení D. Trumpa zaplavili mestá USA „masové demonštrácie“ nespokojných voličov. Rovnaké „davy“ demonštrantov videl aj rozhlasový korešpondent Martin Rajec...

V Spojených štátoch amerických žije takmer 315 miliónov Američanov.

Priaznivci a voliči Donalda Trumpa jasajú po víťazstve svojho kandidáta na post prezidenta USA.

Ak RTVS niekoľkotisícovú demonštráciu v New Yorku označí za „masovú“, je to ďalší dôkaz, že médiokracia ovláda aj slovenskú televíziu. Ak by sa na demonštrácii zúčastnilo povedzme desiatich ľudí, je to 3,14 na minus piatu – teda absolútne bezpredmetné percento ich obyvateľov. Takto tieto „demonštrácie“ hodnotila česká televízia – nepreceňovala ich.

DRŽE VYSIELANIE

No drzosťou hraničiacou s osočovaním novozvoleného prezidenta bolo zaradenie spravodajskej reportáže – klip kapely Pussy Riot. Ide o punkovú hudobnú skupinu z Ruska, ktorej speváčka Nadja bola v roku 2012 spolu s ďalšími dvoma člen-

kami skupiny odsúdená za nelegálny koncert v moskovskom Chráme Krista Spasiteľa. Hudobná skupina sa nedôstojne prezentovala a urážala tento ruský kresťanský symbol. Rovnako nevkusný a urážajúci je aj jej najnovší videoklip, v ktorom varovala Američanov, aby nevolili Trumpa. Redaktorka RTVS Dominika Pišťanská asi považuje odsúdenú pankáčku za relevantný zdroj informácií, ktorá je tým najvhodnejším expertom na hodnotenie slobodného rozhodovania amerického voliča. Matica slovenská sa v tejto súvislosti obráti s podnetom na Radu RTVS o preskúmanie vhodnosti zaradenia uvedeného spotu do skladby hlavnej spravodajskej relácie a upozorní aj kompetentné orgány na

nevhodné útoky slovenských médií na demokraticky zvoleného prezidenta svetovej veľmoci.

RÁZNY ODKAZ

Hysterické kopance skapínajúceho koňa svetovej médiokracie si všimol aj slovenský spisovateľ a publicista Jozef Banáš, ktorý nikdy nestál na strane národných a vlasteneckých spolkov. Preto ho nemôžu slovenskí médiokrati označiť za nacionalistu a neonacistu. Jozef Banáš pre aktuality.sk napísal: „Prečo sa médiá a odborníci tak mýlili a podcenili Trumpa? Prečítal som si takýto titulok v jednom slovenskom ‚mienkotvornom‘ denníku (SME, 9. novembra 2016 o 6.23, Matúš Krčmárík,...). Takýto titulok môže vyprodukovať len vymytý mozog žijúci v uzavretej bubline, v ktorej sa utvrdzuje o svojej výnimočnosti spolu s podobne vymleptými mozgami. Musím teda rázne opraviť môjho vzácneho priateľa Mariána Leška, ktorý po Trumpovom víťazstve uviedol, že internet, ktorý podľa neho rozhodol americké voľby, žije vo svojej ‚bubline‘. V bubline žijú mainstreamové médiá, ktorým ľudia nielen v USA, vo svete, ale, chvalabohu, aj na Slovensku prestávajú veriť. Naopak, stále viac dôverujú tým, ktorých mainstream označuje za rusofilov, konšpirátorov a iných špekulantov. Považujem víťazstvo Trumpa za združujúcu porážku mainstreamu.“ Ale už aj spisovateľ Banáš dostal od svojich „vzácnych priateľov“ nálepku – najnovšie je konšpirátor...

3 OTÁZKY PRE:

Zuzanu MÁČEKOVÚ, starostku v histórii pevne zapísaného Uhrovca

Na Dubčeka nezabúda Slovensko ani zahraničie

• Svetoznámy Slovák Alexander Dubček by sa dožil deväťdesiatich piatich rokov. S akými reakciami na toto jubileum ste sa stretli?

Medzi najpozoruhodnejšie patrilo odhalenie Dubčekovej busty v Bukurešti. Osobne ma potešilo, že aj na čele hlavného mesta Rumunska je žena. Primátorka Gabriela Fireauová podporila tento čin. Dubčekova busta má nielen dôstojné miesto, ale tiež pripomína, že Rumunsko bolo jediným štátom niekdajšieho sovietskeho bloku, ktorý odmietol účasť na hanebnej okupácii našej vlasti.

• Uhrovec, na čele ktorého stojíte od roku 2002, poskytol aj podklady pre viaceré výstavy o Dubčekovi?

Osobitná bola nedávno výstava v Dolnom Rakúsku za účasti troch autorov kníh, ktoré sa Dubčeka týkajú – profesora Ivana Lалуha, ako aj dvoch spisovateľov, ktorí v tomto roku vydali rozsiahle diela o ňom – Jozefa Banáša a Ľuboša Juríka. Jednu z nich vydala Matica slovenská. Bola to veľká výstava. Presvedčila som sa, ako veľa znamená osobnosť Dubčeka i pre iné európske národy. Napokon aj fakt, že podobné podujatie tiež pripravili v Moskve, znamená pre mňa časť Dubčekovej historickej satisfakcie.

• Navyše ste aj iniciátorkou podujatia o Dubčekovi v jeho rodnej obci? Uhrovec urobí všetko pre to, aby v predvečer nedožitých deväťdesiat-

tych piatich narodenín tohto nášho veľkého rodáka, ktoré si pripomíname 27. novembra, popri dôstojnej slávnosti sprístupnil z archívov filmové dokumenty pre mladé generácie. Uhrovec tiež symbolicky poskytuje aj strechu pre vedeckú konferenciu a bádateľský seminár, aby sa rozšíril obzor o prínose tejto osobnosti pre moderné dejiny tak Slovenska, ako aj Európy. Obec sa toho ujala preto, aby sa toto Dubčekovo jubileum stalo podnetom pre dnešné politické a sociálne uvažovanie Slovenska v európskom rámci, a tak vlastne aj jediným takýmto počínom v rámci slovenského predsedníctva v EÚ, ktoré nebude v zahraničí či v Bratislave.

Zhovráal sa Dušan D. KERNÝ
Foto: autor

V SNN 48/2016
SI PREČÍTAŤE

■ Krvavý úsvit našej demokracie – spomienka na väzenskú vzburu v Leopoldove
■ V rokoch 1935 – 1936 matičná delegácia uskutočnila cestu do ďalekých USA
■ Dušan Benický patrí medzi tridsaťtri mimoriadne úspešných Slovákov v Kanade

Ako vyklíčil samorast Trump

Roman MICHELKO

V posledných rokoch sa už pomaly stáva nemenným pravidlom, že všetky prieskumy so železnou pravidelnosťou zlyhávajú a duel Trump – Clintonová je toho najlepším dôkazom. Ak si pozrieme všetky prieskumy, tak okrem dvoch menších výkyvov na prospech Trumpa (prvý raz po nomináčnom kongrese republikánov a druhý raz po oznámení prešetrovania Clintonovej mailov FBI), Clintonová vždy viedla. Ak to takto pôjde ďalej, tak sa pomaly udomácní pravidlo, že kto v prieskumoch dlhodobo vedie, takmer s istotou nakoniec prehrá. Poďme však na interpretáciu výsledkov...

Clintonová prehrala z dvoch dôvodov. Tým prvým bolo, že bola hádam najnevhodnejšia – historicky najslabšia (aspoň v modernej dobe) kandidátka demokratov. Predstavuje všetko, proti čomu sa frustrované masy búria. Je typickou predstavi-

telkou establishmentu. Na vrcholných priečkach politiky sa pohybuje viac ako štyridsať rokov. Najprv ako manželka guvernéra Arkansasu, potom ako prvá dáma, neskôr ako senátorka za New York a napokon ako ministerka zahraničných vecí. Vo všetkých týchto funkciách participovala na veľmi kontroverzných rozhodnutiach, najmä jej podpora takzvanej arabskej jari nakoniec viedla k rozvratu a chaosu v tejto časti sveta. Vo svojich exekutívnych funkciách vždy pôsobila ako jastrab, preferovala demonštráciu sily, sankcie na neposlušné štáty a, samozrejme, podporovala tie najskompromitovanejšie finančné kruhy.

Čo je však ešte podstatnejšie, Clintonová nikdy nedisponovala tým, čo je v dobe modernej politiky nevyhnutné – charizmom. Jej muž Bill Clinton pre svoju charizmu ustál množstvo škandálov (aj tých sexuál-

nych), pretože vedel, ako oslovit voličov. Vedel vzbudiť dojem, že ho ich problémy trápia, že im načúva a je ochotný im pomôcť. Naopak, Clintonová pôsobila vždy odmerane, profesorsky, strojene. Nikdy nedokázala zbúrať bariéry v osobnom styku,

KOMENTÁR

nedokázala si získať srdcia mladých ľudí – na rozdiel od jej demokratického protikandidáta Sandersa. V čase, keď politici, ak chcú uspieť, musia sa správať ako celebrity, Hillary s charizmou mokrej handry jednoducho z princípu nemala šancu.

Podme však k Trumpovi. Na jeho osobe si môžeme demonštrovať úroveň, na akú zdegenerovala americká politika. Keď americká obdoba nášho servera demagog analyzovala jeho výroky, zistila, že len šesť percent jeho výrokov je pravdivých a dva-

násť percent čiastočne pravdivých. Všetko ostatné bolo nepravdivé alebo nedokázateľné. Práve na ňom teda možno demonštrovať, že politika dnes už naozaj nie je o programoch a argumentoch, ale najmä o pocite, o nájdení silnej a nosnej idey, ale predovšetkým o proteste proti systému, ktorý tu vládne. Trump je prejavom tejto vzbury a ukazuje sa, že v západnom svete vôbec nie ojedinelým.

Nárast protestných volebných hlasov naprieč štátmi a kontinentmi je doslova symptómom doby. Problém je v tom, že jeden politický samorast, aj keď je prezidentom USA, sám toho veľa nezmôže. Druhá a oveľa dôležitejšia otázka je, či má Trump reálne riešenia. V skutočnosti je to presne naopak. USA je už dnes vysoko najzadlženejšia krajina na svete a Trump pritom navrhuje, ako inak, ďalšie zníženie daní – samozrejme, pre tých najbohatších. Na druhej strane sľubuje masívne investície do infraštruktúry, čo je priam dialnica do Grécka. Je veľmi pravdepodobné, že Trump a republikánska väčšina v oboch komorách kongresu budú torpédovať systém zdravotného poistenia, ktorý je známy ako ObamaCare. Ak by sa to podarilo, vrátilo by to Ameriku civilizácie do desaťročia dozadu.

Najväčším paradoxom fenoménu Trump je to, že ho volili najmä bieli „lúzeri“. Vykorenená, demotivovaná, extrémne frustrovaná skupina bielych voličov, ktorá úspešne nezvládla prechod z ekonomiky založenej na výrobe na ekonomiku založenú na službách a vedomostiach. Preto ani neprekvapí, že Trump bodoval v Michigane, ktoré je po krachu automobilového priemyslu v USA veľmi zlým miestom na živôt. Problém je v tom, že ani jeho riešenia už situáciu nezachránia.

Zavedenie tridsaťpercentných dovozných ciel na autá vyrábané v Mexiku, ale vlastnené americkými korporáciami, už problém nevyriešia. No a aj pri oceňovaní veľkého odhodlania Trumpa zrušiť NAFTA (dohodu o bezcolnej zóne medzi USA, Kanadou a Mexikom) toto je vec, ktorá je v rukách kongresu a obávam sa, že prezident, ktorý navyše má aj vo vlastnej strane veľmi vratké postavenie, sotva bude schopný preťačiť takúto zmenu, ktoré húfy lobistov pretláčali celé desaťročie. Zvolenie Trumpa za prezidenta bude celkom určite znamenať veľkú zmenu v americkej politike. A my si len budeme musieť počkať či na lepšie, alebo na horšie.

Mienkotvorcovia zmier nehľadajú

Eva ZELENAYOVÁ

Túžbu po moci opozícia na Slovensku demonštruje vyťahovaním káuz, ktoré skôr destabilizujú spoločnosť, než pomáhajú očistiť verejný život. Napríklad kauza Bašternák, do ktorej Sulíkova SaS okrem Roberta Kaliňáka vtiahla aj premiéra Roberta Fica. Cynickosť tejto agendy spočíva v tom, že na začiatku sporných vratiek DPH podnikateľa Ladislava Bašternáka boli vlády Dzurinda a Radičovej. A nikto z vtedajších vlád nespochybňoval jeho daňové operácie. No ešte väčšia obľudnosť zaznela z úst politológa Michala Horského, ktorý v publicistickej relácii verejnoprávného rozhlasu konštatoval, že minister vnútra síce nemôže verejnosť presvedčiť, či do vyšetrovacieho procesu zasahuje, alebo nie, ale je presvedčený, že

po skončení nášho predsedníctva v Rade EÚ odíde zo svojho postu.

Do kauzy Bašternák „namáčajú“ aj premiéra R. Fica a chcu dokázať, že uživaním bytu v komplexe Bonaparte prijíma v podstate dar, čo je v rozpore s ústavou.

POZNÁMKA

OLaNO-NOVA a SaS rozohrávajú kampaň a oficiálni mienkotvorcovia, ako publicista Marián Leško či spomínaní politológ Michal Horský, im v tom výdatne pomáhajú. Horský ani neskrýva obdiv k tomu, ako sa prezident republiky posunul do pozície oponenta premiéra, a dokonca ho posmeľuje, že konečne začal správne formulovať svoje stanoviská. A ak by vraj založil stranu, mohol by v budúcich voľbách uskutočniť to, čo ako prezident nemôže.

Dnes už ani tí, čo Fica nemusia, nemôžu prehliadnúť pozadie politiky, na čelo ktorej sa opäť raz postavil prezident republiky. Napokon, v plnej nahote sa to ukázalo na pohrebe exprezidenta Michala Kováča. A iba mimochodom, Kováča pochovali na Ondrejskom cintoríne neďaleko Vavra Šrobára. Nuž, jeden konal proti Hlinkovi, druhý proti Mečiarovi. Obaja pôsobili aj v rozpore so záujmami slovenského národa. A ak dnes mienkotvorcovia pripravujú pre prezidenta Kisku pôdu na zaujatie pozície šéfa alternatívnej politickej strany, tak treba povedať, že občania ho skôr vnímajú ako slovenského Porošenka – boháča v politike.

Vládna koalícia zapracovala do vládneho programu boj proti extrémizmu. Takáto ambícia je správna. V tejto súvislosti už prijali novelu

trestných kódexov. Neuveriteľne príčinlivý je v tejto práci poslanec vládneho Smeru Ľuboš Blaha, ktorý mimochodom inklinuje k nebezpečnej ideológii marxizmu a komunizmu. Žitňanská ich pripravila ako súčasť iného zákona. Je faktom, že tieto normy sa týkajú aj základného ľudského práva, ktorým je sloboda slova. Verme, že ich politici v budúcnosti nebudú využívať na politický zápas.

Politický systém na Slovensku rozvracajú politické strany. Predseda parlamentu Andrej Danko dokonca hovorí o tom, že generálny prokurátor by mal posúdiť, či Matovičova strana prijíma do svojich radov nových členov, lebo ak nie, tak ide o jej protiústavné pôsobenie. Ibaže do parlamentu sa v ostatnom čase dostávajú podobné strany bez regionálne fungujúcich stranických štruktúr. Ak strany nemajú členskú základňu, ako naplňujú stanovky? Bez nich ich predsa ministerstvo vnútra nezaregistruje. Netreba teda hľadať medzeru v zákone o politických stranách? A nevybíjať sa na témach, ktoré ani témami nie sú. Na detských kútikoch v parlamente či na konzumácii sladkostí v rokovacej miestnosti.

AKO BOLO, ČO BOLO

Herec František Dibarbora by sa bol minulý mesiac dožil stých narodenín. Prežil ťažké začiatky Slovenského národného divadla. Stál na scéne počas jeho najväčšej slávy. Začínal, keď v prešpuráckej Bratislave prevládali nemčina a maďarčina. Operu a operetu hrali len po česky. Slovenčina znela iba v slovenskej činohre. Premiéra prvej slovenskej Dusíkovej operety bola udalosť. Zvykol si zaspomínať, ako hľadáli tenora do operety Rosemary. Janko Blaho sa zmenil riaditeľovi Drašarovi o jednom Slováku v Budapešti – František Krištof Veselý ponuku prijal. Text sa naučil po česky. Spočiatku nevedel, čo hovorí. O pár rokov bol najpopulárnejší spevák. Maďarský prízvuk mu síce ostal, a obecnosť si naň zvykol.

V roku 1936 v Bratislave prevládala slovenčina. Deti Prešpurákov si zvykli na slovenské školy. Nástup Hitlera v Nemecku prebudil tých, čo už zabudli, že sú Nemci. Nemecká menšina mala veľký vplyv

v novozaloženej Slovenskej republike. Ten vzrástol v roku 1940 po Salzburgu, keď prezident Tiso musel odovzdať časť právomoci predsedovi vlády Tukovi. V tom čase priniesol Tisov syno-

Na stretnutie spomínal: „Možno by mu aj dal tú výnimku.“ Ale Nemci a Karmazin trvali na jeho odchode. Pred predstavením Molièrovho Mizantropa v roku 1940 sa rozšíril, že Gregor

dosiahla činohra SND veľký umelecký rast. Iróniou osudu Dibarbora žal najväčšiu slávu v päťdesiatych rokoch. Komentoval to pokorne: „Prišiel som s estrádami, keď nebolo nič.

val v nich popri zamestnaní, ale aj tu zdôrazňoval profesionalitu: „Najslávnejší rakúski herci, ako Fritz Muliar, Hans Moser, boli kabaretiéri. Tam sa naučili najzákladnejšej prirodzenosti. Tam nemáš čo hrať. Tam len hovoríš, musíš dobre hovoriť a dobre pointovať vety. Čo potrebuje činoherec viac?“ Nad tým by sa mal zamyslieť ne jeden dnešný bezduchý celebritný televízny zabávač.

Životopis Fera Dibarbora je aj históriou SND. Režimy sa menili, on ostával rovnaký: v divadle skvelý spoluhrač a mimo neho múdry, rozhladený priateľ. Zdôrazňoval, že divadlo musí viesť osobnosť, ktorá nesie všetku zodpovednosť: „Beda divadlu, ktoré sa riadi zvonka. Kde siahne ministerstvo, tam tráva nerastie.“ S láskavou iróniou komentoval vládne hlúposti a zakladal si na dobrých medziľudských vzťahoch. Keď bolo treba, zastal sa kamaráta. Inokedy využil výhody, ktoré mu dávala „šošovská čiapka“, a pozdravil najvyšších komunistických papalášov: „Pochválen Pán Ježiš Kristus.“ Fero si to mohol dovoliť.

K storočníci Fera Dibarbora

Peter VALO

vec a Dibarbora priateľ Laco Král do Múzejky správu, že prezident odstupuje. Fero odvieľi na policiu ku Dvom levom. Vypytávali sa ho, od koho sa dozvedel o prezidentovom zámere. Vyšetrovatel mu vylepil zauscho. Fero neprepradil kamaráta. Divadlo bolo šťastné. Bolo treba hrať. Policajti herca prepustili.

V tom čase musel pre židovský pôvod odísť z divadla Dibarbora herecký súputník Martin Gregor. Dibarbora si cez Krála vybavil audienciu u hlavy štátu. Vybral sa tam s prosbou, aby Gregor mohol ostať v divadle.

končí. Javisko bolo plné kvetov. Tajní vyšetrovali, kto poslal tie kytice. Nezistili nič. Po vypuknutí povstania odvieľi Gregora do koncentráku.

Po vojne stretol Dibarbora policajta, ktorý ho pri vypočúvaní udrhel. Videl na ňom, ako zbledol od strachu. Stačilo, aby to povedal prvému vojakovi. Keď sa čudovali, prečo to neurobil, odvetil: „Nikdy som nikoho neudal, ani neudám.“

Veľký herec pomenovával zlo a dobro neobchádzal. S hrdosťou priznával, že počas prvej Slovenskej republiky

Nebola televízia. Ľudia sa chceli baviť. Mal som výborných autorov ako Ilek, Kalina, Talo... Oni mi písali texty a spravili ma populárnym. Keby som to nebol ja, bol by to niekto iný.“

Ferova skromnosť bola prehnaná. Na kabaretiéra Dibarbora nemal u nás nikto. Sám však hovorieval: „Nie je dôležité, keď niekto zakričí: Joj, to je ten z tej televízie. Pre herca je dôležité, čo dokáže na materskej scéne, čo tam ukáže na javisku. Tam sa má človek vypnúť až do krvi.“ Na popularite, čo mu priniesli kabaret a estrády, si nezakladal. Hrá-

Budúci štátny rozpočet počíta s príjmom vyšším o miliardu

Výdavky štátu vyššie o stá milióny eur

Róbert HÖLCZ – Karikatúra: Ľubomír KOTRHA

Štátny rozpočet na budúci rok má príjmovú a výdavkovú stránku zostavenú tak, aby deficit verejných financií z tohtoročných 2,1 percenta postupne klesal na 1,29 percenta v roku 2017. V roku 2018 má byť deficit pol percenta a v roku 2019 vlada predpokladá minimálne vyrovnaný rozpočet, trúfa si dokonca na desiatinový prebytok. S poklesom deficitu verejných financií k HDP súvisí aj pokles nakumulovaného verejného dlhu, ktorý má v roku 2019 poklesnúť pod päťdesiat percent. Preto v budúcom roku finanční experti rátajú so zvýšením príjmu o vyše miliardu eur do štátneho rozpočtu a zároveň s nárastom výdavkov o menej ako päťsto miliónov eur.

Pozrime sa teda, z akých zdrojov nám do rozpočtu peniaze pritečú a akým z neho odtečú. Hlavným zdrojom nárastu príjmov budú odvody, pretože daň z príjmov právnických osôb klesne o percento a na zníženie daní do štátneho rozpočtu bude mať vplyv aj zvyšovanie paušálnych výdavkov živnostníkov z doterajších štyridsať na šesťdesiat percent, maximálne ročne do sumy dvadsaťtisíc eur. Tieto výdavky v štátnom rozpočte musí niekto nahradiť, a tiež treba zarobiť na zvýšenie miezd a odvodov zamestnancov štátnej správy a dôchodcov, ktorým sa dôchodky budú v budúcom roku zvyšovať výrazne viac, ako je dôchodcovská inflácia.

■ DOPING PRÍJMOM

Neštandardne odvodové povinnosti vybraných podnikateľských subjektov boli zavedené už v tomto roku, v budúcom roku však budú nielen vyššie, ale dokonca aj doteraz nepoznané. Zvyšujú sa na dvojnásobok oproti tomuto roku odvody regulovaných firiem, pričom poisťovne zaplatia navyše odvod z neživotného poistenia. Z oboch odvodov získa vlada do štátneho rozpočtu viac ako štyristo miliónov eur.

Ako sa nové odvody najmä z neživotného poistenia premetnu do cien poisťovacích produktov, nebudeme rozvádzať, ale v budúcom roku určite treba rátať s nárastom cien poistenia majetku občanov. V štátnom rozpočte sa naďalej počíta s bankovým odvodom vo

výške stoosemdesiat miliónov eur, z ktorých tretina má byť príspevok do Národného rezolúčného fondu ako jeden z pilierov bankovej únie na financovanie potrieb možných kríz v bankovom sektore. Keďže spomínané odvody nebudú stačiť, rozhodla sa vlada, že od budúceho roka namiesto štrnásťpercentných zdravotných odvodov z vyplatených dividend, ktoré platili fyzické osoby poistené v zdravotnom poistení na území SR a boli bez rozdielu sumy vyplatených dividend s horným ohraničením 7 200 eur ročne, budú nahradené sedempercentnou daňou z vyplatených dividend bez horného ohraničenia, čo do štátneho rozpočtu prinesie vyše stodesať miliónov eur.

Všetky ministerstvá dostanú na budúci rok zo štátneho rozpočtu viac peňazí ako v tomto roku, okrem ministerstva zdravotníctva, ktoré dostane menej o stodvadsať miliónov eur. Počíta sa, že vyššie mzdy a nižšia miera nezamestnanosti prinesú do Sociálnej poisťovne a zdravotných poisťovní viac odvodových peňazí, čo však nebude stačiť.

■ VYŠŠIE ODVODY

A tak sa vlada rozhodla, že dôjde k zmenám v doterajších maximálnych vymeriavacích základoch pre platenie sociálnych a zdravotných odvodov, ktoré sa budú týkať skôr tých bohatých. V prípade sociálnych odvodov sa počíta namiesto doterajších piatich prie-

merných platov so siedmimi priemernými platmi ako s maximálnym vymeriavacím základom. V prípade zdravotných odvodov sa dokonca navrhuje doterajší odvodový strop zrušiť a zdravotné odvody platiť z celého hrubého platu, čo bude v oboch prípadoch znamenať nižšiu čistú mzdu pre tých lepšie zarábajúcich zamestnancov či živnostníkov a, samozrejme, aj vyššie sociálne a zdravotné náklady firiem s dosahom na ich zisky, a teda aj dane do štátneho rozpočtu.

Po týchto vládných zmenách bude u nás celkové daňovo-odvodové zabezpečenie predstavovať viac ako päťdesiat percent HDP, pričom priemer v EÚ je len niečo okolo štyridsať percent. Ak štát v roku 2015 vybral na daniach a odvodoch o 1,3 miliardy eura viac, prečo ďalšie zvyšovanie a čo z toho budú mať poplatníci štátu? Nemali by sme v prípade zdravotného a sociálneho poistenia hovoriť skôr o dani ako o poisťení? Kto platí daň, nemusí totiž vopred vedieť, čo za ňu dostane, v prípade poistenia sa vopred vie, na akú náhradu máme nárok, ak sa poistná udalosť stane.

■ OTÁZNIK NAD LICENCIAMI

Od roku 2018 sa predpokladá zrušenie daňových licencií, ktoré od ich zavedenia v roku 2014 vyčistili obchodný register o firmy, čo evidentne nepodnikali a ich existencia bola príležitostne spojená aj s možnosťou daňových únikov. Daňové licencie patria na Západe medzi štandardné daňové inštitúty, a preto prekvapuje stanovisko niektorých vládných strán, že ich navrhujú zrušiť. Dôvodom je vraj platenie dane aj zo straty, čo nezodpovedá definícii pojmu podnikanie ako sústavne opakovanej činnosti vo vlastnom mene na vlastný účet. Predsa nijaký podnikateľ nepodniká preto, aby dosahoval stratu, aj keď v začiatkoch podnikania sa to môže stať a v niektorých prípadoch sa to stáva aj počas podnikania.

NA OKRAJ

V Rige sa v minulých dňoch uskutočnilo už piate stretnutie predsedov vlád šestnástich krajín strednej a východnej Európy a Číny. Zmyslom schôdzky bolo dohodnúť sa na konkrétnych spoločných projektoch ďalšej spolupráce, financovaných skôr čínskou stranou, ale aj financiami európskych súkromných investorov, ktorí na tento cieľ vytvorili spoločný investičný fond. Základom tejto spolupráce bolo hospodárske fórum v roku 2011, nasledujúci rok sa už uskutočnilo prvé stretnutie v podobnom personálnom zložení.

Tibetský zádrh

Výsledkom tohto stretnutia je šesť prijatých odporúčaní, ktorými sa spolupráca bude riadiť v oblasti budovania infraštruktúrnych projektov, poľnohospodárstva, turizmu, v obchodnej i kultúrnej oblasti a výmeny študentov. Čínska strana ráta s vytvorením fondu finančnej pomoci v objeme desať miliárd dolárov, pre ktorý však požaduje štátne záruky bez bližšej špecifikácie. Pre väčšinu štátov strednej a východnej Európy to však môže byť problém, keďže im rastie deficit verejných financií.

Pred spomínaným samitom sa malo uskutočniť bilaterálne rokovanie slovenského a čínskeho premiéra, ktoré však čínska strana zrušila. Aj bez ďalších slov vieme, že príčinou bolo stretnutie slovenského prezidenta Andreja Kisku s tibetským duchovným niekoľko dní pred samitom. V Českej republike neprijal ďalšiu ani jeden z ústavných činiteľov, keďže čínska strana ho pokladá za separatistu, ktorý skôr podkopáva jednotu Českej ľudovej republiky. Navyše sa český prezident spolu s premiérom a predsedami oboch komôr parlamentu podpísali pod vyhlásenie, ktoré bolo do Číny odoslané, že sa od návštevy ďalšiemu dištancujú, čo čínska vlada vzala na vedomie. R. Ficovi sa napriek týmto diplomatickým prekážkám podarilo pozvať čínskeho premiéra na Slovensko, čo čínsky predstaviteľ prijal.

Slovensko musí zohľadňovať čoraz väčší vplyv Číny v medzinárodných obchodných a finančných vzťahoch. Najvýrečnejším argumentom je fakt, že MMF prijal čínsky jüan ako menu prvej komunistickej krajiny do koša svetových rezervných mien. Napokon aj vzájomný obchod s Čínou v objeme vyše šesť miliárd eur sa nedá prehliadnuť...

Slovenská delegácia však napokon neodchádzala zo samitu bez úspechu. Štátna tajomníčka ministerstva financií SR D. Meagerová na ňom podpísala memorandum v colnej oblasti, ktoré sa týka zrýchlenia vzájomného obchodu využívaním železničnej prepravy po tzv. Transsibírskej magistrále. Kým po mori trvá preprava tovaru z Číny štyridsaťpäť dní, po spomínanej železnici najviac desať až dvanásť dní, čo pre obchodníkov z oboch strán predstavuje aj zrýchlenie obratu peňazí. Samozrejme, v tejto oblasti sa právom očakáva aj bezproblémový prístup zo strany štátov, cez ktoré magistrála prechádza – teda Ruska, Kazachstanu a Ukrajiny.

Róbert HÖLCZ

Britský najvyšší súd náhle spochybnil plánovaný harmonogram brexitu

Rozvod s Úniou zrejme potrvá dlhšie, ako sa čakalo

Róbert HÖLCZ – Fotomontáž: ZATL

Najvyššie inštitúcie Únie a napokon aj britská premiérka Theresa Mayová napevno rákali, že článok 50 Lisabonskej zmluvy sa aktivuje najneskôr do konca prvého štvrťroka budúceho roka. Tým sa zákonným a oficiálnym spôsobom mal začať dvojročný proces odchodu Británie z Európskej únie. Prípadné posúvanie termínu na neskôr by si vyžadovalo súhlas všetkých ostatných členov spoločenstva. Tento predpoklad však určite narušilo nedávne vyhlásenie britského najvyššieho súdu, ktorý rozhodol, že aktivovať spomínaný článok možno len po predchádzajúcom súhlase britského parlamentu.

Brexit a jeho uskutočnenie bude teda záležitosť nielen referenda, ale aj britských zákonodarcov. Súď pri svojom rozhodovaní vychádzal z premisy, že obmedziť právo voľného pohybu britských občanov nemôže výsledok referenda, ale len parlament. Ako dopadne odvolanie britskej vlády proti rozhodnutiu ostrovnej súdnej autority, nebudeme projektovať, skôr sa pozrime na to, ako dopadne rokovanie zástupcov oboch strán v zásadnej otázke, akou je zachovanie doterajšej úrovne obchodných vzťahov medzi Britániou a EÚ. S ňou súvisí aj voľný pohyb britského tovaru, služieb a kapitálu do ostatných členských krajín Únie, za ktorý musí do únievého rozpočtu Británia naďalej platiť. Tento stav by najviac potešil londýnsky finančný sektor, ktorý by tak mohol poskytnúť svoje služby v ostatných častiach európskeho trhu na základe jednotného európskeho pasu.

■ VOLNÝ POHYB

Na druhej strane by nedošlo zo strany Británie k obmedzeniu doterajšej úrovne voľného pohybu osôb, a teda migrácie na britské ostrovy pre občanov z ostatných členských štátov Únie, čo sa podľa všetkého

vari najviac podpísalo na výsledku britského referenda.

Plebiscitom odklepnutý odchod Británie z EÚ určite zmení mapu všetkého, čo súvisí s fungovaním britskej a únieovej ekonomiky. Od politikov bude závisieť, aký bude obsah rozvodového procesu, na mieru ktorého sa vymyslelo pomenovanie tvrdý a mäkký brexit.

Na jeho praktickú aplikáciu čakáme všetci nielen pre spomenuté dôvody, ale aj pre prípadné ďalšie referendum v iných štátoch EÚ, ktoré vyjadrujú nespokojnosť s fungovaním eurozóny, keďže vraj všetky hospodárske problémy spojené s deficitmi verejných financií a verejného dlhu spôsobuje spoločná mena, čo naozaj nemusí byť nepravda. Zo strany politikov EÚ treba však skôr počítať s tvrdším postupom z jednoduchejšieho dôvodu, ktorým je nebezpečenstvo budúceho rozpadu spoločného projektu. Terajším a napokon aj minulým politikom prináša nadštandardné príjmy, odstupné, dôchodky a ďalšie občanmi ani netušené najmä finančné pôžitky.

Nikto nepochybuje o tom, že odchod Británie z EÚ bude drahý a daňových poplatníkov bude stáť miliardy libier. Prvé finančné minusy

už spôsobil rekordný pokles kurzu britskej libry, čo síce podporilo exportérov z ostrovov, ale na druhej strane zdraželi dovozy a klesli hodnoty aktív denominované v librách.

■ DOSAH BREXITU

Britská mena dnes teraz citlivo reaguje na negatívne správy, akými sú trebárs vyjadrenia britskej premiérky, že bude trvať na kontrole počtu migrantov, čo automaticky znamená neistotu najmä pre finančný sektor. Ekonomickí ana-

lytici už zrátali, že tvrdý brexit by znamenal vyše 9-percentný pokles britského HDP, štátna pokladnica by prišla o 66 miliárd libier, zahraničné investície by klesli o viac ako 20 percent a je tiež otáznosť, či britskí občania by sa vrátili do nelukratívnych povolání, ktoré prenechali zahraničným gasstarbeiterom. Veľa bude záležať na tom, čo britská premiérka uprednostní – či kontrolu migrácie pred doterajším prístupom na jednotný trh EÚ, alebo ostane všetko po starom.

S ministrom školstva, vedy, výskumu a športu SR Petrom PĽAVČANOM o rezorte

Neznámkovať, ale naučiť deti žiť

Zhovárala sa Irena BERKOVIČOVÁ – Foto: archív SNN

V najbližších desiatich rokoch by sa zo škôl mohli stratiť známky, predĺžiť by sa mohla povinná školská dochádzka. Slovenské deti by do školy museli chodiť minimálne dvanásť rokov, takže povinná školská dochádzka by sa začala o rok skôr ako v súčasnosti a o jeden rok by sa predĺžil aj čas jej absolvovania. Zmeny by mohli nastať aj pri materských školách. Prvý stupeň základných škôl by sa mal predĺžiť o piaty ročník. Rodičom by mal štát škôlku garantovať už od troch rokov veku dieťaťa, dnes je to od piatich rokov. To sú plány do budúcnosti šéfa rezortu školstva Petra PĽAVČANA. Návrh Národného programu rozvoja výchovy a vzdelávania ukazuje, čo všetko by sa v školách mohlo zmeniť v najbližších desiatich rokoch.

• Pán minister, predstavili ste plány, ktoré máte so slovenským školstvom. „Učiť deti ako žiť“ už v základnej škole. Myslite si, že v súčasnosti sú v základnej škole odtrhnuté od života?

Nemyslím si, že sú úplne odtrhnuté od života, skôr by som povedal, že slovenské školstvo a vzdelávanie doteraz málo flexibilne reagovalo na rýchlo sa meniaci spoločenský vývoj. Zistením, že naše deti majú nedostatky praktické zručnosti, nie vždy dokážu využiť získané vedomosti v praxi a v uspokojivej miere sa uplatniť na trhu práce, že v medzinárodných meraniach zaostávajú za svojimi rovesníkmi, sme dospeli do štádia celospoločenskej zhody vykonať v oblasti vzdelávania a výchovy nevyhnutnú zmenu. Za prvoradá preto považujem nastaviť náš vzdelávací systém tak, aby sa v ňom mohli uplatňovať také formy a obsah vzdelávania, ktoré reagujú na praktický život. Učivo by malo byť menej akademické a viac previazané na osobné skúsenosti, zážitky a reálne potreby detí a žiakov, ako aj na praktické využitie naučeného v živote. Samozrejme, motivácia zohráva v tomto prípade kľúčovú úlohu, keď sa pre žiakov učenie stáva pôžitkom z objavovania nových vecí. Malo by byť cestou na dosiahnutie kvalitnejších a trvácnejších poznatkov. Práve pripravovaná reforma sa sústreďuje na rozvoj jedinečnosti a talentu žiaka a umožní mu lepšie si zvoliť svoju životnú cestu.

• Známka nebude hodnotiacim kritériom; v procese hodnotenia sa má znížiť dôraz na klasifikáciu žiakov pomocou známok, ktorá neprimerane podporuje porovnávanie žiakov navzájom. Vychádza toto tvrdenie zo skúsenosti učiteľov a zriaďovateľov škôl?

Expertný tím skutočne odporúča, aby sa v procese hodnotenia znížil dôraz na klasifikáciu žiakov pomocou známok a viac sa uprednostnili iné, opisné formy hodnotenia, ktoré umožňujú porovnávať aktuálnu úroveň vedomostí a zručností žiaka s jeho predchádzajúcimi výsledkami. Vychádzal pritom zo skúseností samotných škôl, ktoré poukazyvali na potrebu presunúť dôraz z formálneho hodnotenia známky na priebežné, ktoré by poskytovalo kontinuálnu spätnú väzbu a pozitívne orientovalo žiakov na ďalší rozvoj. Známky sa totiž dnes pre školákov ukazujú ako málo informatívny nástroj. Nové hodnotenie by malo žiakovi priniesť pozitívny efekt, mal by sa prostredníctvom neho dozvedieť, ako ho vidí učiteľ, a zároveň ho motivovať na ďalšie poznávanie. Veď chyba žiaka, ktorá sa odzrkadlí v zlej známke, by nemala byť považovaná za nič, čo sa trestá, ale za nositeľa významných informácií.

Chcel by som pripomenúť, že už aj dnes máme možnosť hodnotiť našich žiakov slovne a viem, že veľa škôl tento systém hodnotenia využíva. Naším zámerom je podporiť tento trend a umožniť jeho rozšírenie.

• Bude takéto hodnotenie striktné predpísané alebo bude mať aj učiteľ možnosť voľby?

Reformy ministra Petra PĽAVČANA radikálne menia slovenské školstvo.

Podpora slovného hodnotenia neznamena, že automaticky by malo prísť k zrušeniu známokovania v školách. Ak niektorá škola usúdi, že jej známkovanie vyhovuje viac, môže pri tejto forme zostať naďalej.

Ide však o otázku, na ktorú odpoveď prinesie následná diskusia, keďže momentálne sa v rámci konzultáčného procesu zverejnili len základné tézy. Podrobnejšie detaily jednotlivých opatrení budú totiž vypracované v rámci práve prebiehajúcej odbornej a následne aj verejnej diskusie. V tejto fáze je preto predčasné hovoriť o finálnom návrhu.

• Návrh národného programu rozvoja výchovy a vzdelávania ráta s tým, že do tried zavedie individuálnejšiu výučbu. Akým spôsobom to chcete zabezpečiť?

Pri formulovaní tejto tézy sme vychádzali z princípu, že každé dieťa je jedinečné. Má svoj vrodený talent, vloh, záujmy, schopnosti, vzdelávacie potreby... Je preto dôležité venovať mu v procese vzdelávania individuálnu pozornosť, poskytnúť mu náležitú pomoc pri učení sa a v prípade potreby ho aj povzbudiť. Bolo by preto ideálne, keby sa vo vzdelávaní využívali rôzne vyučovacie metódy a učebné štýly, ktoré by rozvíjali tento potenciál žiakov. Niekedy je však potrebné žiakovi, ktorého stav si to vyžaduje, poskytnúť v procese jeho učenia sa špecifickú podporu nad bežný rámec. Som rád, že už dnes je naše vzdelávacie prostredie na tento cieľ vybavené pedagogicko-odborným podporným tímom, v ktorom učiteľ a ostatní pedagogickí pracovníci úzko spolupracujú s asistentmi, so špeciálnymi pedagógmi, školskými psychologmi, sociálnymi pedagógmi a s ďalšími špecialistami. Chceme ísť však ešte ďalej a zabezpečiť nárast odborne kvalifikovanej podpory odborníkov priamo v základných školách. Konkrétne v podobe zvýšenia počtu odborných zamestnancov, ako aj

zintenzívnenia terénnej podpory odborníkmi pôsobiacimi v poradenských zariadeniach.

• V školách by sa mal podľa návrhu začať objavovať aj nový obsah, ktorý by viac zohľadňoval potreby detí, napríklad ich materinský jazyk. Na Slovensku je čoraz viac detí, ako dokazujú prieskumy, okrem iných aj Strediska národnostných vzťahov Matice slovenskej na zmiešaných územiach, že deti z národnostných menšín, najmä na juhu Slovenska, ovládajú čoraz slabšie štátny jazyk, čo oslabuje ich schopnosť nielen dohovoríť sa, ale aj študovať a zamestnať sa inde, ako vo svojej domácej lokalite. Neobávate sa, že tento jazykový problém sa ešte viac prehĺbi?

Na túto otázku treba nazeráť z viacerých rovín. Vzdelávanie žiakov národnostných menšín, či už hovoríme o maďarskej, rusínskej alebo ukrajinskej menšine, je špecifické, a to vzhľadom na ich potreby vo vzťahu k materinskému jazyku. Podľa legislatívy nášho štátu, ako aj medzinárodných zmlúv musí byť právo dieťaťa na vzdelávanie v materinskom jazyku garantované. Na druhej strane si však uvedomujem, že práve efektívne vzdelávanie štátneho jazyka v školách s vyučovacím jazykom národnostnej menšiny je účinným spôsobom, ako odstrániť istý hendikep tejto skupiny žiakov prejavujúci sa najmä v oblasti uplatnenia sa na trhu práce, ale aj v bežnom živote. Azda najdôležitejšiu úlohu zohráva v tomto prípade učiteľ, a práve jemu sú adresované rôzne aktivity, ktoré majú ambíciu zdokonaliť jeho profesionálne zručnosti v oblasti vyučovania slovenského jazyka a slovenskej literatúry. Spomenúť môžem trebárs národný projekt Metodicko-pedagogického centra Edukačný proces vyučovania slovenského jazyka a slovenskej literatúry v školách

s vyučovacím jazykom maďarským, ale aj nové programy kontinuálneho vzdelávania určené pre učiteľov prvého stupňa s vyučovacím jazykom maďarským. Nepochybujem, že získané skúsenosti pomôžu pedagogickým zamestnancom skvalitniť vyučovanie slovenského jazyka a slovenskej literatúry, čo sa následne odzrkadlí v zlepšení vzťahu žiakov národnostných menšín k tomuto predmetu, ale aj k samotnému štátnemu jazyku.

• Podľa návrhu by učivo malo byť menej kritické a v školách by mali vo väčšej miere zaznievať osobné skúsenosti či zážitky detí. Na druhej strane sa v tom istom návrhu píše, že učiteľia by mali deti popri matematike, fyzike či dejepise naučiť aj kriticky myslieť, rozvíjať v nich tvorivosť a schopnosť riešiť problémy. Nevylučuje sa to navzájom?

V prvom rade je dôležité vypracovať štátne vzdelávacie programy tak, aby mali školy pri tvorbe školských vzdelávacích programov dostatok priestoru na prispôbenie, doplnenie a aktualizáciu učiva. Učiteľovi by sme mali dať do rúk nástroje na to, aby vyučovacím proces viedol viacerými smermi, napríklad mal dostatok času na potrebnú individualizáciu výučby, preberal učivo v širších súvislostiach, či využíval nové formy a metódy, ako napríklad blokovo vyučovanie, projektové vyučovanie, diskusie o aktuálnom dianí a mnohé ďalšie. Práve takýto prístup by mu mal poskytnúť dostatok priestoru a času na využitie interaktívnych a tvorivých činností, ktoré by pomáhali rozvíjať kritické myslenie našich žiakov, ich tvorivosť a schopnosť riešiť problémy.

• Školy sa zároveň budú musieť nad sebou zamyslieť. Návrh programu totiž od nich vyžaduje sebahodnotenie. Do úzadia by sa mal stiahnuť inšpekčný prístup. Prečo sa podľa vás neosvedčila inšpekcia v školách?

Škola samotná by si mala položiť otázku: Som naozaj dobrá škola? Čo treba urobiť, aby som bola lepšia? Len v takomto procese sebahodnotenia dokáže identifikovať svoje slabé stránky, navrhnuť riešenia na zlepšenie, na druhej strane poukázať na to, v čom dosahuje výborné výsledky a v tomto trende naďalej pokračovať. Iste, Štátna školská inšpekcia plní nielen úlohu dohľadu nad úrovňou vzdelávania, ale je aj sprostredkovateľom informácií pre školy, ako v procese autoevalvácie nastaviť parametre ďalšieho fungovania. V tomto je jej poslanie nezastupiteľné. Do budúcnosti však bude dôležité, aby Štátna školská inšpekcia v procese externého hodnotenia kvality vzdelávania upustila od tradičných foriem inšpekčného prístupu, v ktorých sa kladie dôraz na zisťovanie formálnych a kvantitatívnych údajov, a viac sa zamerala na posudzovanie kvalitatívnych parametrov fungovania školy.

• Školám by so zlepšeniami mali pomáhať rôzni poradcovia alebo mimovládne organizácie. Budú si ich vyberať školy alebo bude určovať ministerstvo, s ktorými môžu, alebo nemôžu spolupracovať?

Využiť budú môcť pomoc rôznych poradcov a koučov, ktorí budú nielen schopní, ale budú mať aj úprimný záujem škole pomôcť. Podmienkou však bude ich nezávislé postavenie mimo inštitucionálnych väzieb na školu. Nechcem však

predbiehať, keďže podrobnejšie detaily budú vypracované aj na základe práve prebiehajúcej odbornej diskusie.

• Je naša spoločnosť pripravená na otvorený trh s učebnicami?

Iste mi dáte za pravdu, že kvalitné vzdelávanie veľmi úzko súvisí so zabezpečením bohatej ponuky rôznorodých učebných materiálov. Situáciu škôl však komplikuje skutočnosť, že učiteľia si nemôžu vybrať z viacerých štátom bezplatne poskytovaných učebníc. Nemajú tak možnosť zvoliť si učebnicu, ktorá najlepšie vyhovuje ich postupom, zámerom školy alebo samotným žiakom. Preto sme dospeli k záveru zaviesť možnosť výberu z viacerých učebníc. Naša predstava je taká, že v prvej fáze by mohlo ministerstvo na základe objednávok škôl distribuovať učebnice centrálnie, čím by školy boli odbremenené od administratívnej záťažnej spojennej s nákupom učebníc a zároveň by sa podporil vznik alternatívnych učebníc. Následne po dostatočnom rozvinutí trhu s učebnými materiálmi by bolo možné, aby si školy kupovali učebnice priamo. Zároveň by tie školy, ktoré sa rozhodnú namiesto učebníc používať iné didaktické materiály alebo pomôcky, mali dostatok finančných prostriedkov na ich zabezpečenie.

• Učiteľia by mali o desať rokov zarábať osemdesiat percent priemerného platu zamestnaných ľudí s ukončenou vysokou školou. Dnes je ich plat menej ako šesťdesiat percent zo mzdy iných vysokoškolsky vzdelaných ľudí. Odstrániť sa má aj znevýhodnenie začínajúcich učiteľov, ktorí by mali zarábať porovnateľne ako iní zamestnanci s vysokoškolským vzdelaním.

Vždy a všade hovorievam, že učiteľia majú veľmi nízke platy. Na úrovni vyspelých krajín sa však, žiaľ, nedokážeme dostať skokovo. Musíme urobiť v tomto smere maximum, zohľadňujúc ekonomickú realitu a možnosti štátneho rozpočtu.

Splnili sme náš sľub a vyrokovali sme pre rezort školstva budúročný rozpočet vyšší o dveštôť miliónov eur. Ďalší splnený sľub sa týka zvýšenia plátov učiteľov a odborných zamestnancov v regionálnom školstve a vysokoškolských učiteľov nad rámec Programového vyhlásenia vlády SR aj v roku 2017. Tie by sa mohli zvýšiť o šesť percent od septembra 2017. Ďalšie finančné prostriedky rezort použije na realizáciu reformných krokov, ale aj na iné aktivity, ako napríklad pokazy na školu v prírode či lyžiarske kurzy. Po tohtoročnom desaťpercentnom zvýšení plátov sa tak učiteľom a odborným zamestnancom ponúka reálna možnosť zvýšenia plátov aj v roku 2017. Ponuka na zvýšenie plátov z rozpočtu ministerstva školstva zostane v platnosti aj v prípade, ak sa odborárom podarí dohodnúť ďalšie financie i v rámci kolektívneho vyjednávania. V programovom vyhlásení sa vláda SR zaviazala za predpokladu realizácie zásadných vnútorných zmien zvýšiť tarifné platy uvedených kategórií zamestnancov o šesť percent aj v rokoch 2018, 2019 a 2020.

Téma zlepšenia súčasného stavu slovenského školstva je aj o zmenách v systéme vzdelávania. Ak nám ide o úprimný záujem zmeniť veci, treba navrhnuť konkrétne obsahové zmeny, identifikovať najväčšie problémy, s ktorými sa školy stretávajú, a zároveň ponúknuť návrhy na ich riešenie. Bez učiteľov a odborníkov na školstvo a vzdelávanie to možné nie je. Bol by som veľmi rád, keby sme spojili sily a všetci spoločne urobili pre slovenské školstvo maximum. Úspech aj prípadný neúspech bude totiž spoločný.

Kresťansko-slovenský a európsky pohľad na súperenie Západu a Východu Slováci víťazili arzenálom pokojného vzdorovania

Augustín MARIÁN HÚSKA, Juraj CHOVAN-REHÁK, František VNUK – Foto: Eva Zelenayová

Sme súčasťou konvoja, a teda naše navigovanie sa musí snažiť vyhnúť kolíznym kurzom, a pritom sa usilovať, aby nemuselo opustiť svoje plavidlo a prestupovať do „veľkolode“. Na veličiach mostíkových veľkolodí sú takí lodivodi, ktorí sa silou-mocou, či už líškavými, alebo zastrašujúcimi návrhmi, alebo brutálnym vynútením snažia likvidovať malé a stredné lode konvoja, aby sa „prestáhovali“ na veľkolode. Veľkolode vraj sú efektívnejšie. Ako pre koho. Sú totiž neľahko ovládateľné, majú príliš dlhú „brzdnu“ i „zrýchľujúcu“ stopu. Jedným slovom, sú ťažko manévrovateľné a ich zlyhanie nesie agonický algoritmus Titaniku. Napokon, zákony evolúcie nás učia, že „rozmanitosť konvoja“ je životnejšia ako životnosť ťažko ovládateľných „opách“.

Ak sa však vrátime od metaforického opisu k reči faktov, tak veda z hľadiska prežívania hovorí, že forma gigantizmu je prejavom nadmernosti a má oveľa nižšiu životnosť než súbor kooperujúcich rozmanitostí. Autori cez túto knižku dávajú do rúk rozjímavého čitateľa vedecko-náučnú a zároveň dobrodružnú – doslova „s dobrom sa družiacu“ – údajovú ponuku, ktorá objasňuje, že komplexné bytie je výsledkom interaktívnej súčinnosti reálneho hmotno-energetického systému vesmírneho a ľudského bytia s paralelným metafyzickým svetom.

ZÁPISY PAMÄTI

Prírodná a ľudská sféra sa nám na prvý pohľad javia svojim charakterom a určením ako nesúmerne vzdialené sféry bytia, ale v skutočnosti medzi nimi neustále prebiehajú súčinnosti či kolízie, ktoré však majú obojaké, t. j. kladné i záporné následky. Naša každodenná prax nás totiž presvedčuje, že obe sféry (kozmosféra a antroposféra) sa vo svojom vzájomnom správaní k sebe prejavujú jednak súladnými a jednak protichodnými postojmi. Z ľudskej praxe vieme – ako to už bolo v skratke naznačené – že tieto obojstranné vzťahy sa zároveň skúsenostne akumulujú, t. j. sedimentujú do podoby pamäti – presnejšie povedané – do zápisu pamäti. Takémuto sedimentačnému zápisu v genetických vedách hovoríme genóm, ktorý nesie v sebe obraz vývoja (genézy) bytia. Rozlišujeme teda jednak sediment pradávných, dávnych a nie až takých dávnych kolektívnych skúseností (paleogenézy) a jednak vlastných individuálnych skúseností vývoja (ontogenézy). V tomto zmysle každé inteligentné bytie tak má akumulovanú kolektívnu vrodennú pamäť, ktorá „zapisuje“ podstatné – kľu-

Nebohý Augustín Marián HÚSKA nebol len ekonóm, ale aj vizionársky mysliteľ.

čové praskúsenosti bytia vrátane na ne nadväzujúcej individuálnej pamäti z vlastného individuálneho bytia. Sú to teda „vlastné“ a v širšom slova zmysle – „ekologicky kolektívne“ skúsenosti, čo formulujú naše zvedavé otázky: Kto som? Čo som? Odkiaľ prichádzam? Kam smerujem? Kto stvoril moje bytie a moje skúsenosti s týmto bytím? Kto stvoril doslova hmotné bytie môjho okolia?

HLAD MYŠLIENOK

Začali sme ako hľadači zmyslu bytia, ktoré nám slúži na to, aby sme mohli prežiť, predĺžiť naše bytie. Sú tieto sily hľadania podmienkou na zachovanie a predlžovanie nášho bytia? Ak vzťah biosféry a antroposféry má aj progresívnu a regresívnu eventualitu, tak ako s ňou súvisí živočišna prirodzenosť a ľudská nadprirodzenosť?

Kladúc si tieto a podobné otázky naši rani predkovia skoro pobadali, že sme závislí nielen od

živín, čo nám poskytuje hmotné okolie bytia podnecované našim saturačným hladom, no netušili sme, kde sa berie „môj a náš“ nehmotný hlad, ktorý stále cíti vysokú závislosť od nehmotného charakteru našich dotieravých myšlienok. Veď aj ony sú nehmotné. Nevidíme ich, ale cítíme ich naliehavosť. Vystupujú ako neviditeľná, ale trýznivá, no v podstate gravitačná sila, ktorá ovláda naše bytie už odpradáva. Na prvý pohľad by sa mohlo zdať, že tento text sa snaží zložiť povedať to, čo je očividné. Zmysel takto formulovaného výraziva spočíva v tom, aby sme pomocou rozdelenia kolektívnych skúseností našich predkov a našich vlastných autentických, a teda individuálnych skúseností mohli sledovať tzv. kauzalitu, t. j. sled zreteľovania tak starších, ako i mladších príčin a následkov. Vydelením individuálnej pamäti z kolektívnej inštinktívnej pamäti ľudstva povedľa inštinktívneho myslenia vznikalo

reflexívne myslenie, ktoré postupne rozvinulo spôsobilosť rozjímania nad príčinnosťou jednotlivých udalostí a napokon aj celkového bytia. Bolo to vlastne nedokonale (primitívne) hľadanie podvojného zmyslu správania sa človeka a jeho existenčného okolia, raz žiživého či obdarujúceho a raz agresívneho a uzurpačného. Primitivnosť však neznamená v skúsenostnom kontexte menejcennosť, ale menšiu skúsenosť a bystrejšiu spôsobilosť jej využitia. Znamená teda cennú skúsenosť sviežeho mladého videnia. Apoštol Pavol to výstižne formuloval takto: „Pokiaľ som bol dieťa, hovoril som ako dieťa, myslel som ako dieťa, zmýšľal som ako dieťa, ale keď som muž, opustil som detské veci.“ Nuž, neopúšťajme skúsenosť našej čerstvoty, ale dopĺňajme ju našou zrelejšou skúsenosťou. Neoddeliteľnou súčasťou našej skúsenosti je takzvaná zrelosť a mladá hľadačská skúsenosť. Keďže toto reflexívne (premýšľavé) hľadanie zmyslu bolo postupné, každá prírodná, duchovná a spoločenská skúsenosť vyúsťila najprv do protopoznania a neskôr do vedeckého poznania. Takto sa vyvinula „protoprírodná“ a neskôr „prírodná“, „protoduchovná“ a neskôr „duchovná“, „protospoločenská“ a neskôr „spoločenská“ skúsenosť do „prírodovedného“, „duchovnovedeného“ a „spoločenskovedného“ poznania.

GÉN PROTOSLOVÁKOV

Autochtónne genetické spoločenstvo v karpatskom oblúku a prídunajských nížach je už od mladšieho paleolitu väčšinovo identické. V čírom slova zmysle nedokážeme presne pomenovať evolučnú dynamiku tohto ľudského substrátu. Je nám však známe, že dnešné slovenské generácie sú nositeľmi robustnej väčšiny tejto paleolitickej vrstvy (84 percent). Na úrovni dnešného poznania vieme, že od mladšieho paleolitu sme výraznými podielníkmi etnogenetickej haploskupiny R1a, ktorá má vysoký podiel protoslovenského substrátu, v ktorom zrejme prebiehali metamorfózne transformácie Protoslovianov (Protovanov a Protoslovákov).

Zhruba od druhého storočia nášho letopočtu sa začalo kladné kontaminovanie duchovnej skúse-

nosti nášho slovenského priestoru kresťanskými ideami. Naši predkovia sa spočiatku istotne bránili riziku vzdať sa autochtónnej pohanskej kultúry a prijať novú vodiacu ideu, ktorá sa šírila od východného Stredomoria. Je však nesporným faktom, že Protoslováci nereagovali na prienik nového étosu ľudského bratstva a sesterstva krvavým buntošivým odporom (ako germánski pohanskí Sasi či ako neskôr pohanskí Staromaďari kopáňovským povstaním). V protoslovenskom pohanstve ešte zrejme boli živé tradície neolitického panteónu kooperatívnych božstiev, ktoré boli oveľa kompatibilnejšie s Kristovými ideami družnej potrojnosti Otca, Syna a Duchu. Zušľachtľujúci prienik raných kresťanských tradícií bol vlastne predstihovo skyprený silnými vrozenosťami neolitických občín. Prvé prieniky kresťanstva v staroslovenskom prostredí okrem toho neprichádzali od dominujúcich okupantov, ale od tajných misii novovercov z okruhu rímskych Limes Romanum. Sprvoti predstavovali skôr sektársku verziu kresťanstva a iba neskoršie misie boli už z legitímneho okruhu oficiálneho náboženstva. Terajšie kresťanstvo je už v zovretí hegemonistického novopohanstva, a tak slovenské kresťanstvo májkyvm lavírovaním pomáha svetovému kresťanstvu vzdorovať jeho konzumistickému vytunelovaniu. Radikálni hegemóni adoptovali antikristovský program a pokúšajú sa kontaminovať kresťanské ľudstvo orgiastickými neduhmi, ktoré revitalizujú paleolitický chaos. Arzenál nášho pokojného vzdorovania nám dopomohol začať našu rekrutáciu a štátnu emancipáciu. Dokonca v každej našej porážke v minulom storočí zvíťazila naša síce vajatajúca, ale vytrvalá vernosť Kristovmu étosu a slovenskému etnosu. Preto niet najmenšieho dôvodu, aby sme podľahli panike. Všetoraznosťou zadubený konzimizmus nás chce zmiasť modernistickými klišé tvrdeniami a mátožným sľubovaním slobody, ktorá vraj zvíťazí nad naším „tmárstvom“ a všetko bude dovolené. Ponúkajú nám doslova orgiastickú slobodu ako hedonistickú sebovofnosť („život je len jeden a aj to príliš krátky, nuž teda, využime ho do krajnosti“ – carpe diem).

Úryvok je z pripravovanej knihy **Vydavateľstva Spolku slovenských spisovateľov, 2016. Medzititulky redakcia SNN**

Košické múzeum letectva je jedno z najkrajších podobných v celej Európe Do expozície miera skutočné skvosty

Text a foto: František MRVA

Slovensko sa má veru čím pochváliť. Jedným zo skvostov múzejníctva na Slovensku je Múzeum letectva v Košiciach. Založili ho dvaja veľkí národovci. Bývalý prezident SR Rudolf Schuster a generálny riaditeľ Slovenského technického múzea v Košiciach Eugen Labanič. Obaja sú tiež veľkými priaznivcami a prívržencami najstaršej národnej, vedeckej a kultúrnej organizácie na Slovensku – Matice slovenskej.

Múzeum letectva začalo svoju činnosť v roku 2002 v areáli Letiska Košice ako prvé na Slovensku. Poskytuje prehľad o technickom vývoji lietadiel, leteckých motorov, prístrojov a informácií súvisiacich s letectvom. Sprístupnené sú tieto expozície: Počiatky letectva do roku 1945. Vývoj letectva a leteckej techniky po roku 1945, Galéria lietadiel – darov prezidentov a vlády a Letecká prístrojová technika a letecké konštrukcie.

GALÉRIA NA KRÍDLACH

V novej expozícii začiatkov letectva majú dominantné miesto na ploche šesťsto štvorcových metrov letecké piestové motory, ako napríklad Walter Scolar (1936), Rolls – Royce „Merlin“ (1940 – 1945), BMW – 801 (1942 – 1944), ktoré vo svojom období pred-

stavovali prelomové míľniky techniky a určili ďalší vývoj celého letectva. Popri pohonných jednotkách lietadiel pevné miesto v expozícii majú modely lietadiel Depedussin, Blériot, Spad, Avia Bk 534 v mierke 1:1. Výtvarné riešenie plošnej časti expozície, ako aj textové a grafické informácie o vývoji letectva od nesmelých začiatkov až po jednotlivé významné osobnosti umocňujú celkovú atmosféru tohto výstavného celku.

V expozícii je vyše dvadsať originálnych vzácnych historických piestových leteckých motorov, vyrábaných pred prvou svetovou vojnou v Rusku, v Rakúsku, vo Francúzsku, v Nemecku. Vystavené je aj model lietadla Blériot XI, tiež Demoiselle so zaujímavou bambusovou konštrukciou chvostovej časti lietadla. Zo začiatkov

letectva na Slovensku k najvýznamnejším patrili Ján Bahýl (vrtuľník s benzínovým motorom z roku 1905) a Štefan Banič vynálezca padáka. Významnou postavou je i generál francúzskej

Zakladatelia múzea R. SCHUSTER a E. LABANIČ pri preberaní exponátu od generála J. Dunaja.

armády, letec a politik Milan Rastislav Štefánik.

UNIKÁTNA ZBIERKA

Ako unikát možno označiť zbierku prezidentských lietadiel, ktorá vznikla aj vďaka podpore bývalého prezidenta Slovenskej republiky Rudolfa Schustera. V architektonicky modernej expo-

zičnej hale sú vystavené prevažne vojenské lietadlá. Jediným lietadlom svojho druhu v Európe je dar Čínskej republiky – stíhacie bombardovacie lietadlo Nanchang Q-5. Tiež je tu lietadlo Soko J-22 Orao z Rumunska. Vrtuľníky zastupuje Alouette II z Belgicka. Podobnej triedy je Bell UH-1 Iroquois – dar národnej gardy štátu Indiana v USA. Klasický piestový motor má Polikarpov PO-2 (U-2) Kukuruzník z Ruskej federácie a tiež Antonov AN-2 z Ukrajiny. V múzeu sa teraz tešia na lietadlo vládnej letky IL-18, ktorý obohati túto jedinečnú expozíciu letectva vo veľmi krátkom čase.

K Múzeu letectva patrí od roku 2008 aj expozícia cestnej dopravy. Zo vzácnejších exponátov je tu polocabrio TATRA 57 (z roku 1932), návštevníci majú možnosť vidieť aj nové vozidlo Praga Picalo (z roku 1934) a Opel Kapitán (z roku 1950), jediné pojazdné na Slovensku, z ďalších raritných CITROEN z roku 1939 aj 6-valcový CHEVROLET z roku 1940. Z motocyklov sú zastúpené predovšetkým ČZ JAWA – pérák i JAWA Minor Roadster a mnohé ďalšie exponáty. Táto expozícia by sa neuskutočnila bez veľmi úzkej spolupráce STM v Košiciach a Veteran klubu CASSOVIA RETRO Košice.

Knižný veľtrh Bibliotéka je stále sviatkom kníh a ich tvorcov

Knihy nestrácajú svojich priaznivcov

Maroš M. BANČEJ – Foto: autor

Aj napriek čoraz rozširujúcej sa časti verejnosti, že kniha pomaly ustupuje moderným digitálnym technológiám, je už tradičný bratislavský knižný veľtrh Bibliotéka opäť dôvodom na opatrný optimizmus, pokiaľ máme na mysli knižnú kultúru na Slovensku. Aj napriek určitej dani komercializácii ostáva stále tento veľtrh sviatkom kníh, autorov a vydavateľov. Ani dvadsiaty štvrtý ročník nebol výnimkou.

Ak by sme chceli priblížiť Bibliotéku v číslach, tak na ploche desaťtisíc štvorcových metrov sa predstavilo dovedna dvestotri vystavovateľov zo Slovenska, z Česka, Dánska, Maďarska, Poľska, Rakúska, Rumunska, Ruska a zo Srbska. Návštevníkov Bibliotéky určite oslovila žánrová rozmanitosť zásluhou ponuky vystavovateľov z radov vydavateľstiev, kníhkcipcov, knižníc i antikvariátov. Lákadlom pre návštevníkov boli aj výrazné zľavy, vďaka ktorým si mohli zakúpiť knihy už od jedného eura. Na siedmich dňoch prakticky kontinuálne prebiehali stretnutia s obľúbenými autormi, autogramiády, krsty kníh, dramatizované čítania či tvorivé dielne pre deti.

■ DOSPELÍ AJ DETI

Prvý deň Bibliotéky, teda štvrtok 10. novembra, bol už tradične zahrievacím dňom. Vydavatelia robili posledné úpravy svojich stánkov a novinári využívali popoludnie bez tlačnice na rozhovory a fotografovanie. V piatok dopoludnia sa začal ten pravý nával. Postarali sa o to najmä školy z Bratislavy a okolia. Stovky školákov zaplnili výstavné priestory a podľa môjho pozorovania záujem o knihy prejavili aj tí, ktorých pôvodne najviac

Slovenčina, vec verejná. Zľava J. KAČALA, S. MISLOVIČOVÁ a S. MUNTÁG.

potrebovalo, že im odpadlo vyučovanie. Organizátori pre nich navyše pripravili rôzne sprievodné podujatia. V rozprávkovej dielni Mama, tata, čítajte s nami sa napríklad dozvedeli, ako vzniká Večerniček, a na pódiu s názvom Deti sú naše knihy sa deti mohli zapojiť napríklad do besedy o knihe Vincenta Šikulu Ďuro, pozdrav Ďura, rozprávať sa so šéfredaktorom časopisu Slniečko či zoznámiť sa s autorkou detských kníh Zuzanou Štelbaskou. A zažiť rôzne ďalšie dobrodružstvá. Deti zaplnili aj sály s programom určeným najmä dospelým čitateľom a myslím si, že neolutovali. Bolo to tak napríklad aj na podujatí s názvom Poé-

zia otvorená opone času, kde odzneli básne v podaní autorov. Najprv výber z najnovšej tvorby Jána Buzásyho, potom verše zo zbierky Jána Tazberika Svetlo a iné zdroje a zbierky Čas hmatu Ireny Baláža.

■ VYNIKAJÚCI MATIČIARI

Neustále prítomné skupiny čitateľov pred stánkom Vydavateľstva MS dokazovali, že toto vydavateľstvo má pevné miesto na našom knižnom trhu. Záujem bol už tradične o rozprávky a povesti pre deti, ale čitatelia si odnášali aj historické diela, vlastivedné publikácie, beletriu či odbornú literatúru.

Stánok Vydavateľstva MS na 24. ročníku veľtrhu Bibliotéka.

Ostatne, prejavilo sa to aj na dvoch štvrtkových sprievodných podujatiach. Na prvom podujatí predstavilo Vydavateľstvo MS svoje jazykovedné monografie, pričom malo priliehavý názov Slovenčina, vec verejná. Jazykovedci Sibyla Mislovičová a profesor Ján Kačala svojimi fundovanými názormi plnú sálu návštevníkov nepochybne zaujali. Podobne to bolo aj na ďalšej akcii, kde vydavateľstvo predstavovalo knihu Prelom dejín – Rok 1945 v slovenských a európskych dejinách. Návštevníkov prilákala aj fundovaná prednáška o tejto publikácii. Vystúpili predseda Matice slovenskej Marián Tkáč a historici Peter Mulík, Róbert Letz a Beáta Katrebová-Blehová. Rok od roku rastúci záujem návštevníkov Bibliotéky práve o matičné vydavateľstvo dokazuje, že sa orientuje správnym smerom, pričom dokáže sklbiť náročnosť s komerčnými atribútmi.

■ VSTUPNÉ ČI KNIHA?

Sviatok milovníkov kníh tohto roku ovplyvnil fakt, že usporiadatelia z bratislavskej Incheby sa rozhodli vybrať vstupné. Dospelí zaplatili päť eur, deti

polovicu. Pri dnešných cenách sa to nezdá až tak tragicky veľa, ale je dobré si pripomenúť, že pôvodne bol vstup na Bibliotéku roky bezplatný a platil sa začalo až v posledných ročníkoch, pričom vstupné rástlo z pôvodného symbolického eura až na dnešných päť. Riaditeľ Vydavateľstva Matice slovenskej Stanislav Muntág nám k tomu povedal: „Považujem to za výpalníctvo! Nielenže každý rok rastú ceny za prenájom priestorov na stánky, ale v tomto ročníku to už majitelia Incheby so vstupným prehneli. Je dôležité si uvedomiť, že mnohí vydavatelia, vrátane nášho vydavateľstva, ponúkajú knihy aj za euro či dve, takže návštevník by oveľa častejšie mohol odísť z Bibliotéky s knihou. Priznám sa, že som pre toto „výpalníctvo“ vážne uvažoval o nasej účasti na veľtrhu.“

Bohužiaľ, zatiaľ sa nenašiel rovnovážny bod medzi kultúrou a komerčnými cieľmi, čo ostatne vo svojom príhovore pri otvorení naznačil aj minister kultúry SR Marek Maďarič, keď skonštatoval, že podobné akcie vníma pri najmenšom ako „spolovice kultúrne“.

Úžasné neznáme svedectvo o dobe

Marian Váross: Deň za dňom samota, vydalo Vydavateľstvo Marenčin PT, 2016

Prednedávnom sme ich avizovali a uverejnili sme z nich aj úryvky – a v nedávnych dňoch vyšli ako dielo, ktoré je malou knižnou udalosťou tohto roka. Uviedli ho v bratislavskej galérii SOGA pred početným publikom, pričom jeho promotérkou bola prof. PhDr. Mária Bátorová, DrSc., literárna vedkyňa a spisovateľka, blízka príbuzná autora, ktorý takmer tridsať rokov nie je už medzi nami.

Filozof, estét, výtvarný teoretik a axiológ, absolvent UK v Bratislave, doktor z parížskej Sorbony s axiologickou špecializáciou na univerzite v Cambrige zanechal okrem dvadsiatich ôsmich knižne vydaných diel a asi osemsto štúdií, opublikovaných doma i vo svete (prítom v rokoch normalizácie bol zakázaný), aj dosiaľ pre verejnosť neznáme denníky. Jeho syn požiadal publicistu a spisovateľa literatúry faktu Jána Čomaju pripraviť knižnú podobu denníkov a na jeho požiadanie vybral z asi tritisíc rukou písaných strán (po vylúčení rozličných súkromných poznámok aj malicherných rodinných starostí a radostí) približne päťsto strán zápisov o aktuálnych udalostiach tých čias (päťdesiate až osemdesiate roky minulého storočia), ktorým napokon prepožičali výsledný tvar v rozsahu asi tristo strán. Denníky doplnil úvod autorovho syna Ing. Mojmira Várossa a dva doslovy niekdajších kolegov Dr. Mariana Várossa. Knihu vybavili registrom štyristo postáv, figurujúcich v denníkoch, pričom register neuvádza len strany, na ktorých sa ich mená objavujú, ale aj základné dáta a tvorivú činnosť či profesiu.

Slovenské národné noviny toho leta uverejnili rozsiahlu ukážku z diela s výstižným názvom Deň za dňom samota. Prítom je denník plný mien, stretnutí, rozhovorov, kontaktov s ľuďmi, boli to však časy, v ktorých človek, ak nechcel kolaborovať alebo akokoľvek zrádzať vlastné svedomie, zostával veľmi často sám.

(red)

MEDAILÓN

Venovať sa zároveň poézii a próze to nie je v prípade slovenských spisovateľov až také nezvyčajné. Dokonca je medzi podobnými „dvojjánrovými“ spisovateľmi aj dosť prekladateľov. Lenže postaviť túto svoju tvorbu na experimente so slovom, používať pseudonymy ako ďalšie autorské ja a navyše sa dobrovoľne rozhodnúť pre život v cudzích, často vzdialených krajinách, to až také bežné nie je. Všetko spomínané splňa Peter Macsovszky, prozaik, básnik a prekladateľ, ktorý nedávno získal najznámejšiu slovenskú literárnu cenu Anasoft Litera za román Tantalópolis.

Experimentátor s túlavými topánkami

Peter Macsovszky sa narodil 4. novembra 1966 v Nových Zámkoch. Študoval na gymnáziu v Nových Zámkoch a na Pedagogickej fakulte v Nitre, konkrétne odbor slovenský jazyk – výtvarná výchova a angličtina. Po skončení štúdia vystriedal viaceré povolania. Pracoval ako ošetrovateľ, časopisecký redaktor, napríklad v časopise Dotyky či v kultúrnych prílohách týždenníkov Slovo a Hospodárske noviny. Neskôr okúsil učiteľský chlebk a prešiel ešte niekoľkými zamestnaniami. V rámci International Writers Programme absolvoval trojmesačný študijný pobyt v USA (1997). Debutoval básnickou zbierkou Strach z utópie (1994), v ktorej dal jasne najavo svoj vzťah k slovu ako nástroju pre literárny experiment a odvtedy má na svojom konte takmer dvadsať básnických zbierok. Prozaicky debutoval knihou Frustraeón (2000) a po spomínanom ocenenom románe Tantalópolis, vydaný minulý rok, napísal ešte osem knižných próz. Peter Macsovszky publikuje aj v maďarčine, no nemenej aktívny je i v prekladoch z tohto jazyka a z angličtiny. Pred takmer desiatimi rokmi sa autor rozhodol žiť v Holandsku, no správa o významnom slovenskom literárnom ocenení ho zastihla v Brazílii. Peter Macsovszky, jeden z našich najzaujímavejších autorov experimentálnej poézie a prózy, oslávil nedávno okružle „abrahámoviny“. Blahoželáme!

(mab)

HUMORESKA

Jedna z našich ľudových múdrostí vraví, že dobrý chýr zaletí ďaleko a zlý ešte ďalej. Keď to vezmeme prakticky, tak Fero, známy svojou lenivosťou ako mäsiarova mačka, posedávaním v krčme a obháňaním ženských sukni mal taký chýr, že čo rozumnejšie dievča od neho bočilo ako od obecného býka. V bežnom živote si ešte stále dobrú povesť vážime, lenže v ostatnom čase začínam mať pocit, že to v médiách ide presne opačne. Vezmime si napríklad teraz takého aktuálneho Donalda. Nemám na mysli kresleného káčera, aj keď obaja sú americkej proveniencie. Mám na mysli

súčasného čerstvého amerického prezidenta, ktorému podľa starej slovenskej hlášky „ešte horí ohorok z cigarety“ v populníku pred Bielym domom. Čo sa do neho

pomedzi to obchytkával ženy a s Putinom si posielali zamilované esemesky. Chýbalo už len, že na raňajky si dáva pečené dojčatá a zapíja ich nevinnou panenskou

just vyhral. Mohli by sme to pokladať za mimoriadny úkaz, keby tie isté médiá pred časom v prípade voľby banskobystrického župana nehovorili niečo o ňom a o vreci

zorum robia takú nadprácu, že súdny človek, navyše u nás vychovaný takmer polstoročím komunistickej demagógie a cenzúry, si povie: Nadávajú na neho? Tak to asi nesedi mocným, a teda bude dobrý pre nás, ľud daňovo poplatný. Preto si dovoľujem taký malý návrh. Keď už chcete niekoho, ľudkovia mediálni, odpáliť, spievajte na neho samé chvály. Aký je morálne pevný, bezúhonný, a prítom pričinlivý, starenky cez cestu prevádza a v zime krmí chudence sýkorky, no a popritom je aj Európan na pohľadanie. Jáj, že ste to skúšali, a nevyšlo to? No vy ste to písali o tom, kto mal vyhrať, nie o tom, kto mal voľby prehrať.

Marek DANKO

Ako spoľahlivo vyhrať akokoľvek voľby

svetové a poslušne aj slovenské takzvané mienkotvorné médiá namlátli. Jeden pozitívny článok nášinec nenašiel. Kandidát na prezidenta z toho furt vychádzal ako gadžo, navyše po cigánsky „gadžo barvalo“, to jest sedliak bohatý. Oblepili ho všetkými fóbiami. Od xenofóbie počnúc cez homofóbiu až po islamofóbiu. Zopár ráz mu jeho finančné impérium krachlo,

krvou. Oproti tomu jeho protikandidátka bola čistá ako nevsta a s Putinom si posielali zamilované esemesky. Chýbalo už len, že na raňajky si dáva pečené dojčatá a zapíja ich nevinnou panenskou

zemiakov. A hop! Vreco zemiakov je v pivnici a človek sa azda najhorším mediálnym portrétom je nielen na magistráte, ale aj v parlamente. Z toho vyplýva jedno. Ak chcete urobiť politickú kariéru, pokojne sa nechajte takzvanými korporatívnymi médiami oplúvať. Chlapci a dievčence od pera totiž v zúrivej snahe zapáčiť sa majiteľom a potenciálnym spon-

Od roľníckeho povstania na východe Slovenska uplynulo 185 rokov Keď sa zo sedliackeho náradia stali zbrane

Slávka JURKOVÁ – Foto: Jana SMOLIGOVÁ

Na vrchu Furča nad obcou Haniska pri Prešove stojí už od roku 1938 monumentálne súsošie akademického sochára Jozefa Pospíšila venované účastníkom roľníckej vzbury z roku 1831. Na tomto mieste Matica slovenská prostredníctvom Domu MS v Prešove, Mladej Matice i MO MS v Prešove a v spolupráci s obcou Haniska zorganizovala spomienkovú akciu pri príležitosti 185. výročia sedliackeho povstania na Zemplíne, v Šariši, v Above a na Spiši. Akcia sa uskutočnila za podpory Matice slovenskej v rámci Roka S. H. Vajanského.

K monumentu – na kedysi udržavanom temene dnes zalesneného kopca – sa vydal krojovaný sprievod, folklórna skupina Drelich zaspievala maticnú hymnickú pieseň Kto za pravdu horí a zazneli verše národovca Antona Prídavka v podaní Márie Murdzíkovej. Do dejinnej problematiky viedol prítomných zaslužilý maticiar Ladislav Matisko, ktorý osvetlil sociálne i národné príčiny vypuknutia sedliackej vzbury. Oficiálny program potom pokračoval v obci, kde po úvodnej ceremónii sa prítomným príchovoril podpredseda MS Marián Gešper: „Roľnícka vzburá našich predkov bola nielen pomyselným úvodom národného obrodzenia, ale v dlhodobom horizonte ovplyvnila aj naše životy. Práve na podklade týchto dramatických udalostí bola nútená šľachta na uhorskom sneme krok po kroku rušiť poddanské

Účastníci spomienky na sedliacke povstanie v roku 1831 pri monumente na vrchu Furča.

povinnosti a roboty, čo nakoniec vyvrcholilo všeobecnou revolúciou v rokoch 1848 až 1849. Pozitívne výsledky roľníckeho povstania pocítila až nasledujúca generácia, čo však bolo vykúpené smrťou 119 popravených slovenských roľníkov počas činnosti štatariálnych súdov.“

Práve na podklade týchto dramatických udalostí bola nútená šľachta na uhorskom sneme krok po kroku rušiť poddanské

S príchovorom vystúpil aj starosta obce Ladislav Šimkovič, ktorý ocenil úsilie maticiarov a mladých maticiarov z posledných rokov. Práve ich iniciatívy pomohli zviditeľniť neutešený stav tejto národnej kultúrnej pamiatky a potrebu jej komplexnej rekonštrukcie.

Na podujatie zavítali maticári z Prešova, Veľkého Šariša, Malého Šariša, Košíc, Vranova, Kamennej Poruby, Bystého, Giraltoviec i zo Železníka, ktorí sa netrepeľivo tešili na dobovú ukážku udalostí v podaní mladých maticiarov z Vranova a Košíc. Sprievodný program pokračoval neskôr vystúpením jednotlivcov i folklórnych speváckych skupín.

Podujatie sa o týždeň presťahovalo zo Šariša na Zemplín, kde členovia z FS Skrabské a mladí maticári vykonali symbolickú púť po pamätných miestach vzbury. Kultúrny program s pomocou starostov obcí sa uskutočnil pri pomníkoch v obci Zámutov, Čaklov i Jastrabie a ukončil sa pred Domom kultúry vo Vranove.

Podujatie osvetlilo i málo známu skutočnosť, že členovia Matice slovenskej patrili v tridsiatych rokoch 20. storočia spolu s členmi Jubilárneho výboru mladých Slovákov na východnom Slovensku k iniciátorom výstavby monumentálneho súsošia Jozefa Pospíšila, ktorý dodnes tróni regiónu Šariš.

PROCES DO FINÁLE

Začiatkom novembra pokračoval súdny spor s expredsedom Matice slovenskej Jozefom Markušom. Obžalovaný Jozef M. tvrdí, že celých dvadsať rokov pracoval na tom, aby Matica slovenská fungovala ako národná ustanovizeň. Tvrdenie, že jej chcel uškodiť, stojí podľa neho na vode. Prokurátor ho obžaloval zo zvlášť závažného zločinu porušovania povinnosti pri správe cudzieho majetku. Ako predseda verejnoprávnej inštitúcie mal 19. decembra 2007 podpísať zmluvu o prevzatí dlhu Maticného fondu, ktorou MS zaviazal na jeho splatenie. Podľa obžaloby tým spôsobil škodu 202 393,55 eura (6 097 308,20 Sk). Hrozí mu desať až 15-ročné väzenie.

(tasr)

MATICNÉ DEPEŠE

PRÍBEHY VALČIANSKYCH OLEJKÁROV

História a príbehy valčianskych i turčianskych olejkárov ožili nedávno v literárnodramatickom pásme, ktoré pripravili maticári z Valče. Moderátorka Vierka Švecová priblížila bohatú históriu olejkárov a ich strastiplné cesty od Jadrana po Balt, od západnej Európy po Vladivostok a Japonsko, ale aj po krajinách Blízkeho východu. V programe odzneli ukážky z knihy Nepokojná krv od autora Matúša Fillu, hra na harmoniku a spev Katky Skoršepovej a recitácia a spev Mirky Slezákovéj a Mirky Frolovej. Sté výročie úmrtia S. H. Vajanského, ktorý mal blízky vzťah k Valči, a zvlášť ku kupckému a národobuditeľskému rodu Čvikotovcov, pripomenula v samostatnom bloku Gitka Durčányová. Vývoj Valče, jej architektúru i kultúru výrazne ovplyvnilo olejkárske remeslo. Jeho začiatky siahajú do 16. a začiatku 17. storočia. Rozvoj dediny významne ovplyvnil jezuitský kláštor v Kláštore pod Znievom. Už od 16. storočia tu bola známa lekáreň, kde pripravovali lieky, mastičky a oleje proti rôznym chorobám. Olejkárstvo sa tak rozšírilo aj po okolitých obciach.

Jaromír MERIAČ –
Zdroj: Turčianske noviny

MATICA V STAREJ LUBOVNI

Začiatkom novembra sa v Dome kultúry v Starej Lubovni konalo valné zhromaždenie znovuobnoveného Miestneho odboru MS v Starej Lubovni. Na valnom zhromaždení sa zúčastnil aj primátor mesta Stará Ľubovňa Ľuboš Tomka. Riaditeľ D MS v Spišskej Novej Vsi Rastislav Zacher vo svojom vystúpení predstavil činnosť, zameranie a dnešné poslanie Matice slovenskej. Hovoril o ďalšej vízii znovuobnoveného MO MS v Starej Lubovni a zameranie sa na jeho hlavné úlohy. Predložil tak ucelenú víziu a koncepciu smerovania MO MS v Starej Lubovni do budúcnosti. Potom nasledovala voľba orgánov do MO MS. Na voľbách sa zúčastnili všetci prítomní členovia. Za predsedu MO MS si zvolili Patrika Polakeviča a za tajomníka Martina Barnovského. Podpredsedníčkou sa stala Zuzana Pčolková a pokladníčkou Klaudia Imrichová. Kroniku bude viesť Natália Timániňová. Na znovuobnovení MO MS v Starej Lubovni bol zvolený výbor MO MS v nasledovnom zložení: Jozef Jendrichovský, Barbora Repková, Maroš Matoliak, Patrik Polakevič, Martin Barnovský, Zuzana Pčolková. Dozorný výbor MO MS bude pracovať v zložení: Daniel Lazoričák, Natália Timániňová.

Rastislav ZACHER, riaditeľ
D MS v Spišskej Novej Vsi

Mladí maticári zo Spiša rokovali na Skalnatom plese Pred celoslovenským valným zhromaždením

Rastislav ZACHER, predseda OMM v Spišskej Novej Vsi

Členovia Odboru Mladej Matice v Spišskej Novej Vsi sa v minulých dňoch stretli v Tatranskej Lomnici, aby doslova spojili príjemné s užitočným. Najprv spoločne vystúpili na Skalnaté pleso, kde spoznávali a obdivovali nádhernú jesennú scenériu tatranskej prírody. Po krátkej vychádzke na nich potom čakalo rokovanie na valnom zhromaždení,

ktoré otvoril predseda odboru R. Zacher. Po procedurálnych otázkach a schválení programu rokovania nasledovali príchovory hostí z maticného ústredia. Účastníkov pozdravil aj člen výboru a podpredseda MS M. Gešper, ktorý plénum oboznámil s aktuálnou situáciou v národnej inštitúcii, s maticnými aktivitami a s pripravovaným roz-

počtom na rok 2017. Predseda odboru R. Zacher sa vo svojom vystúpení zamerl najmä na budúce zábery mladých maticiarov na Spiši. K podnetom z jednotlivých vystúpení sa v pléne rozprúdila diskusia. Prítomní tiež schválili delegátov na celoslovenské VZ OMM, tiež kandidátov na predsedu OMM a kandidátov do celosloven-

Členovia OMM na Skalnatom plese.

ského výboru OMM. Celoslovenské valné zhromaždenie sa uskutoční 3. decembra 2016 v Prešove.

Pripomenuli si 95. výročie založenia Divadelného súboru J. G. Tajovského Vydarené divadelné Jaklovce 2016

Text a foto: (rz)

V obci Jaklovce sa 21. až 23. októbra konali oslavy 95. výročia založenia Divadelného súboru Jozefa Gregora Tajovského Jaklovce a zároveň festival ochotníckeho divadla – Divadelné Jaklovce 2016. Organizátormi tohto významného podujatia boli ochotníci, obec Jaklovce, Dom Matice slovenskej v Spišskej Novej Vsi a Spišské osvetové stredisko.

Vzácnymi hosťami festivalu boli predovšetkým zahraniční Slováci zo Srbska – Divadelný súbor SKOS DETVAN Vojlovica, ktorý sa predstavil muzikálom pod názvom Futurum lásky v réžii Terézie Veberovej Oravcovej. Muzikál poskytol možnosť žiakom a študentom zo základných a stredných škôl gelnického okresu zamyslieť sa najmä nad dnešnou skomercionalizovanou dobou, keď sa vytrácajú duchovné hodnoty a do popredia sa čoraz častejšie dostáva materializmus. Na záver predstave-

Srbskí hostia na divadelnom festivale v Jaklovciach - súbor Detvan z Vojlovic.

nia vystúpil so svojim príchovorom riaditeľ D MS v Spišskej Novej Vsi R. Zacher, ktorý sa okrem iného poďakoval zahraničným Slovákom zo Srbska najmä za uchovávanie našich krásnych slovenských tradícií – jazyka, reči, tancov, spevov, a za šírenie slovenskej kultúry v zahraničí. Vyzdvihol prácu učiteľov, ktorí sa celým srdcom venujú svojim nadaným žiakom, aby tak mohli uchovávať dedičstvo našich otcov. Záver prvého dňa patril dospelým členom DS SKOS Detvan z Vojlovic, ktorí vystúpili s hrou Páán Doktor v réžii Vladany Cvijanovičovej.

Podujatie pokračovalo aj na druhý deň oslavami 95. výročia založenia divadelného súboru J. G. Tajovského Jaklovce. Súbor predviedol inscenáciu drámy Štefana Králika Trasovisko v réžii Jozefa Humeňanského. Tretí deň festivalu ochotníckeho divadla spestril DS Hubová, ktorý vystúpil s inscenáciou veselohry J. G. Tajovského Ženský zákon.

Bratislavskí maticári na návšteve slovenského Ríma

V Trnave na Divnom Jankovi

Štefan Králik patrí k umelcom, u ktorých sa povolanie lekára spojilo s povolaním dramatického autora. Je chvályhodné, že premiéru jeho diela Divný Janko uviedlo Divadlo Jána Palárika v Trnave na počesť 140. výročia úmrtia najrevolučnejšieho básnika Štúrovej školy Janka Kráľa. Miestny odbor Matice slovenskej v Dúbravke navštívil so svojimi štyridsiatimi štyrmi členmi toto divadelné predstavenie.

Autor predstavil Janka Kráľa ako rojka, buriča, básnika a proroka, ktorý dáva najavo svoj duchovný postoj k svetu, Bohu, prírode a k ľudu. V divadelnom predstavení autor vychádza z baladickéj tvorby J. Kráľa Zakliata panna vo Váhu a divný Janko.

Básnikova túžba po slobode zostáva však nenaplnená. Scénický vstup do rodného domu Janka Kráľa ukazuje pohľad do jeho rodiny, kde je pre neho najbližším človekom pracovitá matka. Postavy našich veľikánov – Štúra, Hurbana a Hodžu – neboli v hre hlavné, a

kto nepozná súvislosti a ich pôsobnosť v národe, mohol nadobudnúť skreslený pohľad na ich pitie, proti ktorému práve štúrovci bojovali a nazývali ho „bojom proti pálenčíemu moru“. Keďže Trnava je známa aj ako „malý Rím“ pre dvanásť kostolov, ktoré sme už

v minulosti navštívili, upriamili sme pozornosť na múzeum Mikuláša Schneidera-Trnavského, uznávaného hudobného skladateľa, pedagóga, dirigenta a aktivistu mnohých hudobných spolkov. V Dúbravke je po ňom pomenovaná ulica. Za svoju bohatú, najmä cirkevnú tvorbu (Slovenská omša, Ave Mária, hymnické skladby – Bože, čos' ráčil, Hymna k sv. Cyrilovi a Metodovi, Matka Božia Trnavská a iné) mu pápež Pius XI. udelil rytiersky rad sv. Gorazda. V hudobnom salóne sme si vypočuli zo záznamov i piesne z Kytice slovenských piesní zo západu.

Kveta SLYŠKOVÁ

